

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

з теми **ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК
МЕДІАГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ**

Виконала: здобувачка вищої освіти
освітньої програми «Початкова освіта»
спеціальності 013 Початкова освіта
заочної форми здобуття вищої освіти
Бужак Яна Вячеславівна

Керівник: Гудима Н.В.,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик початкової освіти

Рецензент: Пукас І.Л.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії та методик дошкільної освіти

Кам'янець-Подільський, 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК МЕДІАГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ	10
1.1 Медіаграмотність як важливий компонент інформаційної культури молодшого школяра	10
1.2. Особливості формування навичок медіаграмотності молодших школярів на уроках української мови та читання	16
1.3. Технології формування навичок медіаграмотності молодших школярів на уроках української мови та читання.....	30
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК МЕДІАГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЧИТАННЯ	37
2.1. Актуальний стан досліджуваної проблеми в практиці початкової освіти (результати констатувального зрізу)	37
2.2. Упровадження експериментальної методики формування навичок медіаграмотності у третьокласників під час вивчення української мови та читання	48
2.3. Аналіз динаміки розвитку навичок медіаграмотності учнів 3 класу за результатами контрольного зрізу.	56
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65

ВСТУП

Глобальні процеси інформатизації сучасного суспільства висувають нові вимоги до освітнього процесу, ключовим завданням якого є виховання самодостатньої особистості з критичним мисленням, здатної до вільної орієнтації в медіапросторі. У цьому контексті медіаосвіта набуває стратегічного значення, оскільки її метою є формування інформаційної культури та підготовка підростаючого покоління до повноцінного життя в умовах інформаційного суспільства.

Проблема формування особистості, яка здатна ефективно орієнтуватися у швидкоплинному потоці даних та конструктивно здобувати нові знання, є особливо актуальною в сучасних умовах. Зважаючи на те, що новітні цифрові технології стали невід'ємною частиною життя дітей, сучасна початкова освіта стикається з низкою нових викликів. Сьогоднішні школярі, яких часто ідентифікують як «цифрове покоління» (покоління Z), демонструють особливі механізми опанування інформацією, де процеси формування уявлень про навколишній світ відбуваються під домінантним впливом медіа.

Саме тому формування медіаграмотності учнів початкової школи набуває пріоритетного значення. Це обумовлено необхідністю навчити молодших школярів критично оцінювати інформацію, оскільки значна частина медіаконтенту може бути необ'єктивною або недостовірною.

Дослідження теорії поколінь (В. Штраус і Н. Хоув) обґрунтовує циклічність зміни ціннісних орієнтирів у суспільстві. Застосовуючи цю теорію до сучасної освітньої практики, можна констатувати, що учні початкової школи належать переважно до покоління Z.

На сучасному етапі в закладах освіти нерідко спостерігається соціально-педагогічний феномен, який можна означити як «конфлікт поколінь». Цей конфлікт зумовлений суттєвою відмінністю життєвих

орієнтирів та ціннісних установок між учасниками освітнього процесу (учні, вчителі, батьки).

Сучасні учні (покоління Z), що формуються під домінантним впливом медіа, демонструють перевагу візуальної та фрагментарної інформації (кліпове мислення), що створює методологічні виклики для педагогів. Відмінності в сприйнятті інформації та мотиваційних чинниках між поколіннями вимагають від учителів покоління Y перегляду підходів до дидактичного наповнення та організації навчального процесу.

На сучасному етапі медіасередовище стало невід'ємною складовою життя молодших школярів, відіграючи ключову роль у їхній соціалізації, навчанні та вихованні.

Високий рівень залученості учнів до цифрового простору підтверджується спостереженнями фахівців. Зокрема, дослідниця А. Мірошникова, характеризуючи сучасне молоде покоління як «дітей гаджетів», зазначає, що вибір є їхньою найважливішою цінністю, а процес пошуку інформації є найбільш розвиненою компетенцією. Здатність швидко знаходити та оцінювати інформаційний контент є визначальною рисою цього покоління.

Вплив медіа на освітню діяльність проявляється у зміні способів фіксації та споживання інформації:

- Формат конспектування: Письмові конспекти на папері часто замінюються нотатками в цифрових пристроях (смартфони, планшети).
- Джерела знань: Відбувається зміщення акценту від традиційних паперових джерел (книжок) до відео- та мультимедійного контенту (наприклад, YouTube).
- Вимоги до навчального контенту: Навіть електронні підручники можуть сприйматися як нецікаві, якщо вони не містять інтерактивних елементів, гіперпосилань та відеовставок.

Домінування цифрового формату та орієнтація на динамічний пошук інформації створюють об'єктивну необхідність інтеграції медіаграмотності в освітній процес початкової школи [44].

Дослідження ґрунтується на вимогах чинних нормативних документів у галузі освіти. Згідно з Державним стандартом початкової освіти, ключовим завданням мовно-літературної освітньої галузі визначено формування комунікативних умінь учнів. Ці вміння передбачають доречне та усвідомлене використання мовних засобів у різноманітних життєвих ситуаціях та сферах спілкування.

Концепція Нової української школи (НУШ) визначає інформаційно-цифрову компетентність як одну з десяти ключових. Її формування передбачає комплексний розвиток умінь, необхідних для повноцінного життя в інформаційному суспільстві, а саме: критичне використання ІКТ: упевнене, але водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ); операційні навички: пошук, критичний аналіз, створення власної інформації та обмін здобутими даними; складові компетентності (наскрізні вміння): інформаційна та медіаграмотність; основи програмування, алгоритмічне мислення, використання баз даних; навички безпечного поводження в Інтернеті та кібербезпеки; дотримання етики використання інформації (авторське право, інтелектуальна власність).

Отже, формування медіаграмотності молодших школярів є прямою вимогою освітньої реформи та інтегрованою складовою інформаційно-цифрової компетентності [27].

Сучасний освітній процес вимагає від закладу загальної середньої освіти, і зокрема від педагогічного персоналу, спрямування інтересу молодших школярів до цифрових технологій у продуктивне русло. Для досягнення результативності та зацікавленості у навчанні та вихованні, вчителю необхідно вивчити особливості пізнавальної поведінки та інтересів «цифрового покоління» й адаптувати свою педагогічну діяльність відповідно до цих знань. Ключове завдання сучасного педагога – стимулювати стійке

бажання учнів до навчання та пізнання, незалежно від формату чи джерела отримання інформації.

Недостатня сформованість медіаграмотності молодших школярів у поєднанні з необмеженим доступом до електронного простору створює ризики для їхнього психологічного та особистісного розвитку.

З огляду на це, першочерговим завданням сучасної системи освіти є навчання учнів критичному осмисленню та конструктивному застосуванню медіаінформації, тобто формування медіаграмотності. Ця компетентність є обов'язковою складовою підготовки людини XXI століття до повноцінного функціонування в динамічній системі координат, що диктується сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями.

«Концепція впровадження медіаосвіти в Україні» (2010 р.) є ключовим державним офіційним документом, який вперше на національному рівні інституалізував термін «медіаграмотність» в освітньому просторі. Головною метою цієї Концепції визначено розробку та імплементацію ефективної системи медіаосвіти, яка має забезпечити: всебічну підготовку школярів до безпечної та продуктивної взаємодії із сучасними медіаджерелами; формування в учнів критичного мислення щодо медіаінформації; уміння молодших школярів критично осмислювати отриману інформацію та конструктивно її застосовувати [27].

Сучасна освітня парадигма орієнтована на інтеграцію теоретичних знань із практико-орієнтованою діяльністю. У контексті медіаосвіти це означає, що навчальний процес має бути спрямований не лише на опанування теоретичних засад використання медіапристроїв і технологій; аналіз та критичне оцінювання інформації, отриманої з медіаджерел.

Саме активна творча діяльність в процесі продукування медіаконтенту сприяє поглибленому розвитку медіаграмотності молодших школярів, забезпечуючи при цьому насиченість та ефективність навчального процесу. Відповідно, педагогічна діяльність має бути цілеспрямовано сфокусована на формуванні в учнів комплексної медіаграмотності. Це дасть змогу школярам

правильно та ефективно організовувати свою роботу з медіапродуктами та успішно інтегруватися в інформаційне суспільство.

Американські вчені Н. Хоув і В. Штраус у 1991 році розробили «Теорію поколінь», саме у якій уперше було згадано про «покоління Z». Уже у 2003–2004 роках під керівництвом Є. Шаміс цю теорію було адаптовано для країн СНГ. До цього покоління відносять дітей, 2004-2024 року народження. Особливості психіки дітей такого покоління досліджували такі зарубіжні вчені, як Д. Коатс, Ш. Постник-Гудвін, а також вітчизняні науковці та викладачі-практики: О. Любченко, Г. Колесова.

Зважаючи на те, що основною характеристикою сучасних дітей є слово «Інтернет» варто взяти до уваги і дослідження, які пов'язані із проблемою, до якої схильні діти покоління «Z». Дослідження проблеми комп'ютерної залежності спостерігаємо у психологів, лікарів, педагогів, а також соціологів (Дж. Босард, Б. Малиновський, М. Вебер, Я. Морено, Дж. Г. Мід, Р. Мертон, Т. Парсонс, Г. Спенсер, Г. Тард, Г. Ріккерт, Н. Смелзер, Т. Шибутані).

Проблема медіаграмотності в сучасному освітньому середовищі привертає увагу низки науковців. Питанням медіаосвіти зацікавлювались іноземні науковці, які досліджують засоби формування медіаграмотності – К. Леан, Е. Альберта, Т. Кларк, Ю. Кардоза, Д. Джонсон, Г.Феллон. Теоретико-методологічні засади медіаосвіти вивчали такі педагоги, як К. Безелгет, Д. Букінгем, Л. Мастерман, К. Тайнер, Д. Келнер, Е. Катц, Б. Дункан, Е. Харт, Дж. Поттер, Г. Онкович, Л. Зазнобіна, О. Мурюкіна, І. Челишева. Питання визначення мети, завдань та принципів медіаосвіти висвітлено у працях П. Грінвея, М. Джуанні, Л. Мастермана, Б. Дункана, Д. Пандженте, М. Кортіної, Р. Уолліса, М. Мелтона, К. Безелгета, Е. Уард-Барнеса.

Проблемі медіаосвіти в аспекті історичних витоків, теоретичних засад і технологій реалізації під час освітнього процесу присвячено праці українських науковців О. Волошенюк, Л. Найдьонової, С. Лободи, Т.Іванової, Т. Бабійчук, В. Іванова, Г. Онкович, С. Квіта, О. Котенко,

В. Луговий, Г. Фрейман, І. Тараненко, О. Гаганова, А. Овчарук, О. Джуринський, І. Васютенкова та ін.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність системи вправ і завдань із формування медіаграмотності молодших школярів на уроках української мови та читання.

Відповідно до мети роботи виокремлено такі завдання:

1. Уточнити зміст і конкретизувати поняття «медіаграмотність» у контексті початкової освіти, здійснивши теоретичний аналіз наукової літератури.

2. Визначити педагогічні особливості та методологічні засади формування медіаграмотності в молодших школярів на уроках української мови та читання.

3. Обґрунтувати та розробити критерії, показники та рівні сформованості медіаграмотності учнів початкової школи.

4. Розробити та експериментально апробувати систему вправ і завдань, спрямованих на формування медіаграмотності в учнів 3 класу на уроках української мови та читання.

Об'єкт дослідження – процес формування медіаграмотності учнів початкової школи на уроках української мови та читання.

Предмет дослідження – засоби формування медіаграмотності молодших школярів на уроках української мови та читання.

Гіпотеза дослідження – за правильної організації та систематичної роботи з метою формування медіаграмотності учнів можна досягти її сформованості на високому рівні в більшості учнів.

Методи дослідження. У роботі використовували теоретичні методи дослідження (аналіз психолого-педагогічних джерел із теми дослідження, вивчення та детальний аналіз шкільних програм та підручників НУШ) та емпіричні методи (спостереження, анкетування, експеримент, вивчення та узагальнення результатів дослідження).

Експериментальна база дослідження: Експериментальне дослідження проводилось на базі Тарашанського ліцею Чернівецької області.

Апробація роботи. Положення і результати дослідження представлено на низці міжнародних, всеукраїнських і регіональних конференціях; експериментальному дослідженні на базі закладу освіти та обговорено на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2024-2025 н.р. і 2025-2026 н.р.).

Опубліковано наукову розвідку «Технології формування медіаграмотності молодших школярів на уроках української мови та читання» у збірнику наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету К-ПНУ (Випуск XXI. 2025. С. 28-33).

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, двох розділів, висновку, списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало підстави для низки узагальнень і висновків щодо актуальності, сутності та значущості розвитку медіаграмотності молодших школярів у сучасній освітній системі.

Розвиток суспільства та занурення дітей у віртуальний світ (де вони проводять значну частину вільного часу) визначають нову освітню тенденцію – пріоритетність медіаосвіти.

Медіасвіт став невід’ємною частиною життя сучасного школяра. Тому заклади загальної середньої освіти (ЗЗСО) повинні навчати дітей, як використовувати засоби масової інформації (ЗМІ) у своїх інтересах.

Формування медіаздатності молодших школярів є головним завданням Нової української школи.

Хоча концепція медіаграмотності з’явилася в освітніх програмах відносно нещодавно, вона є критично важливою для виховання всебічно розвиненої, творчої та мотивованої особистості, здатної жити й трансформувати інформаційне суспільство.

Аналіз наукових даних підтверджує ключове визначення медіакомпетентності та її важливість для сучасного покоління:

- Визначення медіакомпетентності: Це здатність ідентифікувати, сприймати та критично обробляти інформацію, використовувати ЗМІ для задоволення особистих та освітніх потреб, а також креативно створювати власні медіапродукти.

- Покоління Z (сучасні діти): Це покоління пов’язане з YouTube, активно користується мобільними пристроями та Інтернетом, характеризується підприємницькими прагненнями та прогресивними поглядами. Для них медіаграмотність та медіаосвіта загалом є критично необхідними.

Педагоги сучасності є реформаторами, які впроваджують новітні технології та сприяють формуванню всіх необхідних для сучасного життя компетентностей.

Аналіз науково-методичної літератури показав, що медіаграмотність є важливим компонентом загальної культури особистості школяра. Процес її формування є поетапним і вимагає належної організації роботи.

Учні з високим рівнем сформованості медіаграмотності мають володіти такими критеріями:

- Розуміння важливості та корисності вивчення медіа; позитивна реакція на медіаосвітні заняття.
- Розуміння багатоманітності медіа та вміння використовувати комп'ютер як медіа-інструмент.
- Здатність отримувати інформацію, розпізнавати правду та брехню у повідомленнях ЗМІ, знати як перевірити вірогідність інформації та які медіа-загрози існують.
- Розуміння прав інтелектуальної власності та відповідальності за незаконне привласнення робіт.
- Вміння здійснювати критичний аналіз дитячої медіапродукції, створювати власні медіапродукти (малюнки, фотожурнали, карикатури), проявляти креативність.
- Демонстрація високого рівня морально-етичних цінностей, комунікативних здібностей та дотримання правил безпечного використання медіа.

Проведене дослідження підтвердило актуальність проблеми медіаграмотності в початковій школі та засвідчило ефективність розробленої системи роботи, інтегрованої в мовно-літературну освітню галузь.

Актуальність проблеми зумовлена вимогами ери цифрових технологій, які вимагають оновлення змісту навчання. Сучасні школярі більшість вільного часу проводять у віртуальному світі, що робить медіаграмотність критично важливою для їхнього розвитку.

Аналіз наукової літератури показав, що уроки української мови та літературного читання відкривають широкий спектр можливостей для розвитку медіаграмотності, оскільки цей процес є складним і довготривалим.

Констатувальний етап виявив, що хоча більшість вчителів вже використовує засоби медіаграмотності, не всі мають достатньо сформовану медіакомпетентність для повноцінного впровадження цієї роботи.

Експеримент, що складався з трьох етапів (констатувального, формувального та контрольного), підтвердив гіпотезу дослідження:

- Констатувальний етап: Виявив, що більшість учнів третіх класів мають середній рівень сформованості медіакомпетентності, що вказувало на необхідність втручання.

- Контрольний етап: Засвідчив позитивні кількісні та якісні зміни в розвитку медіаграмотності учнів експериментальної групи, де систематично впроваджувалася робота з медіазасобами. Показники ЕГ значно зросли, тоді як у контрольній групі показники залишились майже на тому ж рівні.

Дані результати свідчать про ефективність та результативність запропонованої системи роботи із цілеспрямованим застосуванням медіатехнологій.

Медіатексти є потужним інструментом в освітньому процесі:

- Активна робота з медіатекстами сприяє формуванню медіаторчості, збагачує сфери пізнання школярів та розкриває їхній творчий потенціал.

- Медіатексти задіюють декілька аналізаторів учнів (слуховий, зоровий) одночасно, що покращує запам'ятовування змісту творів та життєвих шляхів письменників, а також активізує пізнавальну діяльність.

- Розвиток медіаграмотності потребує педагогічно правильно організованих умов, врахування вікових та індивідуально-психологічних особливостей учнів та виконання різноманітних завдань (сприйняття, аналіз, синтез, створення власних медіапродуктів).

Перспективи вивчення проблеми медіаграмотності молодших школярів полягають у наступному:

- Деталізація та уніфікація критеріїв і показників сформованості медіакомпетентності для різних вікових груп початкової школи.
- Дослідження можливостей та розробка методик інтеграції медіаграмотності в інші освітні галузі НУШ (наприклад, «Я досліджую світ», мистецька, математична).
- Розробка та апробація навчальних програм і тренінгів для підвищення рівня медіакомпетентності педагогів, що є критично важливим для ефективного впровадження інновацій.
- Вивчення та створення ефективних моделей співпраці школи і сім'ї (медіа-альянси) для забезпечення безперервності медіаосвіти в домашніх умовах.
- Цифрова безпека та етика: Поглиблене дослідження методів формування у молодших школярів критичного мислення щодо фейків, цифрової етики та безпечної поведінки у віртуальному просторі.

СПИСОК ВИКОРИСАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабич А. Використання технології BYOD у процесі навчання в освітній школі. URL : <http://ojs.mdpu.org.ua/index.php/itse/article/download/1864/2426>
2. Больц Норберт. Абетка медіа / за загал. ред. В. Ф. Іванова; переклад з німецької В. Климченка. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2015. 177 с.
3. Босак С. Використання мультимедійних технологій на уроках української мови. *Дивослово*. 2010. №11. С. 9–11.
4. Будьте медіаграмотними! StopFake: URL : <https://www.youtube.com/watch?v=ZFNiAeVF7uw>
5. Бучинська Д. Л. Використання відео в навчальному процесі – потреба сьогодення. *Open educational e-environment of modern University*. 2015. №1. С.101-107. URL : <http://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/11#.Xf9I2dIzbcs>.
6. Васянович Г. П., Герганов Л. Д., Бешок Т. В. Діагностика рівнів сформованості медіаграмотності майбутніх учителів початкових класів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 76., № 2. С. 108–125. URL : <https://doi.org/10.33407/itlt.v76i2.3616>
7. Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність. Зимова школа: матеріали. IREX. 98 с.
8. Волошенюк О. В., Мокрогуз О. П. Батьки, діти та медіа: путівник із батьківського посередництва. Київ : ЦВП, АУП, 2017. 79 с.
9. Впровадження медіаосвіти на уроках української мови та літератури. Портал «Медіаосвіта і медіаграмотність». URL : <https://medialiteracy.org.ua/vprovadzhennya-mediaosvity-na-urokakh-ukrayinskoyimovy-ta-literatury/>

10. Галан О. Формування медіакомпетентності в процесі вивчення суспільних дисциплін : веб-сайт. URL : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/12.1/6.pdf>
11. Городніченко О. Робота з медіатекстами на різних етапах уроку в початковій школі: веб-сайт. URL : <https://vseosvita.ua/library/robota-z-mediatekstami-nariznih-etapah-uroku-v-pocatkovij-skoli-9923.html>
12. Гудима Н., Пилипів Н. Особливості роботи з медіатекстом на уроках мовно-літературної освітньої галузі. *Збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Від творчого педагога до творчої дитини: гармонія партнерської взаємодії»* / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, кафедра теорії та методик дошкільної освіти, управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради; [відпов. Секр. І.Л. Пукас]. Київ: Міленіум, 2020. С. 110-113.
13. Дацюк, Н. Мультимедійні технології на уроках української мови та літератури [Текст] : [тема уроку «Відмінки іменників. Їх значення. Кличний відмінок в українській мові»]. *Українська мова та література*. 2016. № 21/22. С. 62–66.
14. Державний стандарт. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>
15. Євтухова Т. Формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи : теоретико-педагогічний аспект. Теорія і методика професійної освіти. URL : <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/specvipusk/19.pdf>
16. Закон України про освіту. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
17. Збірник статей Четвертої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи». Київ : Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2016. 504 с.

18. Іванов В.Ф., Шкоба О.Я. Медіаосвіта та медіаграмотність: визначення термінів. *Інформаційне суспільство*. 2012. № 16. С. 41-52.
19. Іванов В. Ф., Волошенюк О. В. Медіаграмотність: Підручник для вчителів. Київ: Центр вільної преси, Академія Української преси. 2017. С. 319.
20. Імбер В. І. Педагогічні умови застосування мультимедійних засобів навчання у підготовці майбутнього вчителя початкових класів : автореф. Вінниця, 2008. 23 с.
21. Ісаєва О.О. Формування сучасного читача засобами медіаосвіти. URL : <http://isaieva.kiev.ua/download/f/prez-2-4-medosvita.pdf>http://media.ippo.kubg.edu.ua/wpcontent/uploads/2014/08/isaeva_kr_eolizovanyj_tekst.doc
22. Іць С. В. Використання медіаосвітніх ігор для формування медіаосвітньої компетентності учнів початкової школи : веб-сайт. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/11273/1/початкова%20школа.pdf>
23. Компаній О. Формування читацьких інтересів молодших школярів із використанням мультимедіа та інтернету. *Початкова школа*. 2013. № 3. С. 17-19.
24. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) : веб-сайт. URL : https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya
25. Кукленко О. Медіатекст на уроках літератури. *Українська література в сучасній школі*. №1. 2003. С. 10–11.
26. Кучерук О. Навчання української мови на засадах медіаосвіти в загальноосвітній школі: соціокультурний аспект. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки*. Випуск 51. Кам'янець-Подільський: Видавець Панькова А. С., 2020. С. 76-80

27. Лапіна А.О., Плювака В.В. Медіакомпетентність – уміння сучасного вчителя. *Початкова освіта: сучасні перспективи розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (Кременчуцький педагогічний коледж імені А.С.Макаренка, 14 грудня 2018 року) / [редактор-упорядник: О.В.Діброва]. Кременчук : Методичний кабінет, 2018. С. 24-28.

28. Лашук Н. До проблеми медіакомпетентності як результату медіаосвіти. URL : https://msu.edu.ua/visn1/wp-content/uploads/02_16/036.pdf

29. Малюємо комікси щодо сталого розвитку. URL : <http://esd.org.ua/sites/esd.org.ua/files/programs/comix.pdf>

30. Маніпуляції на ТБ. URL : https://detector.media/php_uploads/files/books/kniga_tb_teror.pdf

31. Медіаграмотність та критичне мислення в початковій школі: посібник для вчителя / Бакка Т., Голощапова В., Дегтярьова Г., Євтушенко Р., Іванова І., Крамаровська С., Мелешенко Т, Шкребець О. / За редакцією Волошенюк О., Дегтярьової Г., Іванова В. Київ : ЦВП, АУП, 2017. 197 с.

32. Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя / Волошенюк О. В та ін. ; за ред. Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 234 с. URL : http://www.aup.com.ua/uploads/Pochatkova_school_2018.pdf

33. Медіаграмотність: застосовувати не можна відмовитись: збірник методичних матеріалів / відповід. ред.. І. М. Бакаленко. Запоріжжя, 2021. 196 с.

34. Медіаграмотність: Підручник для вчителів / Сінді Шейбе, Фейз Рогоу / За загал, ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. Київ: Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. 319 с.

35. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк; За науковою редакцією В. В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.

36. Мелькунова О. Розвиток пізнавальної активності дитини шляхом впровадження інноваційних технологій. *Початкова школа*. № 1. 2012. С. 12.

37. Мельник О. Розвиток електронних освітніх ресурсів для організації навчально-виховного процесу в системі початкової освіти. *Початкова школа*. № 5. 2015. С. 40-43.

38. Методичні рекомендації щодо організації освітнього простору Нової української школи. URL: <http://bit.ly/35nH4BR>

39. МИКИТА КОЖУМ'ЯКА - повнометражний анімаційний фільм! URL : <https://www.youtube.com/watch?v=iUIbIK2zN8Q>

40. Мірошникова А. Як вчителям порозумітися з «цифровим» поколінням дітей? URL: <https://osvitoria.media/opinions/yak-vchytelyam-porozumitysya-ztsyfrovyim-pokolinnnyam-ditej-porady-psyhologa>

41. Мовно-літературна освітня галузь. Українська мова і літературне читання. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4klas/nush/2019/01/ukr%20mova%20ta%20lit%20chit%20polska.doc>

42. Моцик Р. Інтернет-залежність та її вплив на виховання сучасної людини. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znppo_2015_18_54.pdf

43. Нова українська школа : poradnik dla vchytelya / заг. ред. Н.М. Бібік. Київ : Видав. дім «Плеяди», 2017. 206 с

44. НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: методика формування умінь з медіаграмотності на заняттях з предметів мовно-літературної галузі в початковій школі. Навчально-методичний посібник. / І. П. Старагіна / За редакцією О.В. Волошенюк, Ф. В. Іванова. Київ : Академія української преси, Центр вільної преси, 2020. 58 с.

45. Озолиниш К. Використання технології Bring You Own Device (BYOD) на уроках інформатики. URL : <https://vseosvita.ua/library/vikoristannatehnologii-bring-you-own-device-byod-na-urokah-informatiki-3779.html>

46. Онкович Г. В. Медіа-педагогіка і медіа-освіта: поширення у світі. *Дивослово*. № 6. 2007. С. 2-4.
47. Петрик Л. В. Медіаграмотність як навичка XXI століття. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. / за ред.: В.О. Огнев'юка, Л. Л. Хоружої та ін. Київ : ун-т ім. Б. Грінченка. № 27. 2017. С. 100–103.
48. Пилипів Н., Гудима Н. Особливості роботи з медіатекстами на уроках мовно-літературної освітньої галузі. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи: матеріали науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів*. Випуск 7. Бердянськ, Вінниця, Житомир, Івано-Франківськ, Ізмаїл, Кам'янець-Подільський, Київ, Кропивницький, Мукачєво, Полтава, Ужгород, Умань, Херсон, 2020. С. 141-144.
49. Пилипів Н.В., Гудима Н.В. Медіаграмотний учень початкових класів – запорука здобуття якісної освіти. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи*. Збірник наукових праць. Випуск 6. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, педагогічний факультет, кафедра теорії та методик початкової освіти; редакційна колегія: Бахмат Н.В., Гудима Н.В., Ковальчук О.В. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2022. С. 44-48.
50. Пилипів Н.В., Гудима Н.В. Формування медіаграмотності учнів початкових класів на уроках мовно-літературної галузі. *The III International Scientific and Practical Conference «Modern challenges to science and practice»*, January 24 – 26, Varna, Bulgaria. С. 403-407.
51. Пилипів Н. Медіаосвіта як засіб розвитку критичного мислення здобувачів початкової освіти. *Сучасна початкова освіта в поглядах молодих науковців* : матеріали Ітуру Всеукр. конк. студ. наук. робіт зі спеціальності «Початкова освіта», (Вінниця, 15 квітня 2021 р.) / [ред. кол. : О. А. Голюк, Г. Г. Кіт, Н.С. Казьмірчук, О.П.Демченко, І. В. Карук, К.А.Колеснік ; за заг. ред. О. А. Голюк] ; Міністерство освіти і науки України, ВДПУ ім. М.

Коцюбинського. Вінниця : ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2021. Вип. 9. С. 121-126.

52. Практична медіаосвіта: авторські уроки [Текст] : збірка / [Білик О. М. та ін. ; ред.-упоряд.: В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк ; за наук. ред. В. В. Різуна та В. В. Літостанського] ; Ін-т інновац. технологій і змісту освіти М-ва освіти і науки України, Акад. укр. преси. Київ : Акад. укр. преси : Центр вільної преси, 2013.

53. Рибіна Ю. О., Челомбітько Т. Л. Модель упровадження медіаосвіти у навчально-виховний процес. URL : http://www.aup.com.ua/ml/Rybina_Chelombitko_Model_mediaosvitu.pdf

54. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 березня 2011 року № 192-р «Про затвердження Плану заходів із проведення у 2011 році Року освіти та інформаційного суспільства». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/1482-2009-%D1%80>

55. Савченко О. Потенціал нового змісту початкової освіти в контексті формування у молодших школярів медіа грамотності. URL : <https://lib.iitta.gov.ua/717548/1/ПОТЕНЦІАЛ%20НОВОГО%20ЗМІСТУ%20ПОЧАТКОВОЇ%20ОСВІТИ.pdf>

56. Савченко О.Я. Українська мова та читання: Підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах): Частина 2. Київ : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.

57. Світ медіа у житті школяра. URL : https://docs.google.com/forms/d/1Mn2npIqWl2XG0lo58cI5oTONQQNcVokey2oibpSKx8Y/viewform?pli=1&edit_requested=true

58. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом О. Я. Савченко 3-4 класи від 12 серпня 2022 року / Міністерство освіти і науки України. Офіц. вид. Київ : КабМін України, 2022. 107 с.

59. Українська мова та читання : Підручник для 3 класу ЗЗСО (у 2-х частинах) : Частина 1. К. І. Пономарьова, Л. А. Гайова. Київ : УОВЦ «Оріон», 2020. 160 с.

60. Українська мова. Енциклопедія /за ред. В. М. Русанівського. Київ, 2000. 752 с.
61. Формування медіакомпетентності майбутніх учителів початкової школи: теоретико-педагогічний аспект. URL : <http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/specvipusk/19.pdf>
62. Хомич С. Використання мультимедійних засобів у навчально-виховному процесі початкової школи. *Початкова школа*. № 11. 2010. С. 41-43.
63. Черешнюк І.О. Методичні рекомендації використання медіатехнологій в початковій школі. URL : <http://www.osvita-verh.dp.ua/files/2016/Media.pdf>
64. Шарко В. Медіакомпетентність як складова методичної підготовки вчителя та її діагностування. Інформаційні технології в освіті. URL: http://ite.kspu.edu/webfm_send/349
65. Шість способів зробити читання цікавим. URL : <https://childdevelop.com.ua/articles/edu/2796>
66. Babies born after the early 2010's to form Generation Alpha. The Sunday Telegraph. URL: <https://www.news.com.au/features/babies-born-from2010-toformgeneration-alpha/story-e6frfl49-1225797766713>
67. Drucker P. F. Społeczeństwo postkapitalistyczne. Warszawa. 1999. S. 171.
68. Ivanov, V.V., & Shkoba, O.Ya. (2012). Media education and media literacy: definition of terms. *Information society*, 2016, С. 41–52 [in Ukrainian].
69. Pereosmyslivaya obrazovanie. Obrazovanie kak vseobshchee blago?: URL : <http://www.unesco.org/open-access/terms-use-ccbysa-en>
70. Sheibe, S., & Rohou, F. (2017). Mediaosvita ta mediahramotnist': vyznachennya terminiv. *Informatsiyne suspil'stvo* [Media literacy: A textbook for teachers]. Tsentr Vilnoi Presy, Akademiia Ukrainskoi Presy. [in Ukrainian].
71. Yankovych O. I., Chaika V. M., Ivanova T. V., Binytska K. M., Kuzma I. I., Pysarchuk O. T., Falfushynska H. I. Technology of forming media literacy of

children of the senior pre-school age of Ukraine. Cloud Technologies in Education. Proceedings of the 6th Workshop CTE 2018 (Kryvyi Rih, Ukraine, December 21, 2018) / Kiv, A. E., Soloviev, V. N. (Eds.). CEUR-WS.org, online. P. 126–144. URL: <http://ceur-ws.org/Vol-2433/paper07.pdf>

72. March T. Criteria for Assessing Best Web-квест. URL : <http://www.bestwebквестs.com/bwq/matrix.asp>.

73. Havelock E., Harold I. A memoir (with a preface by H. Marshall McLuhan)./ E. Havelock,. Toronto: Harold Innis Foundation, 1982. 453 p.